

Φωνές από το παρελθόν. Αλεξανδρούπολη και αθλητική κουλτούρα

Μια ξεχωριστή Συνέντευξη με τον παλαίμαχο ποδοσφαιριστή του ΜΓΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ και του ανεπίσημου μαθητικού ομίλου "ΡΕΑΛ" στην Αλεξανδρούπολη την Μεταπολεμική Περίοδο και συλλέκτη της τοπικής αθλητικής ιστορίας, κ. Κυριακίδη Κωνσταντίνο ("Γέρος").

- ✓ Ποια τα κοινωνικά, ταξικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά των ατόμων που εντάσσονται στις επίσημες και ανεπίσημες ομάδες της πόλης και πως οργανωνόταν οι ομάδες αυτές ;

Απ: Τα πρώτα ποδοσφαιρικά σωματεία που συστάθηκαν στην πόλη της Αλεξανδρούπολης είχαν συγκεκριμένη κοινωνική και οικονομική αναφορά. Το πρώτο και εκ των ιστορικοτήτων σωματείων ο ΓΣ ΕΡΜΗΣ (1919) αποτέλεσε δημιούργημα της τότε ισχυρής ελληνικής παροικίας που κατοικούσε στην Αλεξανδρούπολη και εύπορων προσφύγων που εγκαταστάθηκαν στην πόλη την περίοδο του Μεσοπολέμου. Σωματείο με αστική κουλτούρα και αντίληψη, αποτέλεσε σημείο αναφοράς κοινωνικών και οικονομικών τάξεων και παράλληλα μέσο εκτόνωσης αναψυχής και διάκρισης.

Η παρουσία του προσφυγικού στοιχείου μετά το 1920 τόνωσε και ζωντάνεψε ακόμη περισσότερο την πόλη. Το προσφυγικό στοιχείο στην πλειοψηφία του ήταν φυσικό να μην βρει στο πρόσωπο του ΕΡΜΗ τον σύλλογο που θα τον αντιπροσώπευε. Ο ΕΡΜΗΣ φάνταζε αριστοκρατικός, ήταν σύλλογος της καλής κοινωνίας της Αλεξανδρούπολης και της εμπορικής τάξης. Έτσι οι πρόσφυγες έφτιαζαν τις δικές τους ανεπίσημες ομάδες και προς το παρόν έμεναν μάλλον ξεκομμένοι απ' τα επίσημα αθλητικά δρώμενα. Το δεύτερο γεγονός που σήμανε μια νέα εποχή ποδοσφαιρικά ήταν η ίδρυση απ' το εργατικό κέντρο Αλεξανδρούπολης, του ποδοσφαιρικού συλλόγου «ΕΡΓΑΤΙΚΟΣ ΑΣΤΕΡΑΣ» το 1926. Για πρώτη φορά ο ΕΡΜΗΣ βρήκε στον χώρο της Αλεξανδρούπολης έναν σοβαρό αντίπαλο, την χρονιά αυτή αρχίζουν και οι εργασίες κατασκευής του νέου Δημ. Γυμναστηρίου της πόλης. Στον αρχικό καθαρισμό του χώρου του παλιού βομβαρδισμένου σταθμού Ζοζιόν εργάστηκαν και οι παίκτες του ΕΡΜΗ. Ένα - δύο νικηφόρα παιχνίδια έδωσε ο ΕΡΜΗΣ με τον ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΑΣΤΕΡΑ και ύστερα μέσα στο 1926 ο ΕΡΓΑΤΙΚΟΣ ΑΣΤΕΡΑΣ διαλύθηκε ταλανιζόμενος από εσωτερικές πολιτικές έριδες. Παίκτες και παράγοντες του Εργατικού Αστέρα ίδρυσαν το 1927 τον Μουσικογυμναστικό Σύλλογο ΕΘΝΙΚΟ Αλεξανδρουπόλεως (ΜΓΣ), που σύντομα εξελίχθηκε στον κύριο αντίπαλο του ΕΡΜΗ.

Στα πρώτα προπολεμικά χρόνια τα δύο αυτά σωματεία παρουσιάζουν ιδιαίτερη δυναμική στο αθλήματα του ποδοσφαίρου και του στίβου, με τον ΕΡΜΗ να φαντάζει απόλυτος κυρίαρχος. Παρατηρώντας σε φωτογραφίες της εποχής τα ενδυματολογικά χαρακτηριστικά φιλάθλων και παραγόντων, τον τρόπο διασκέδασης, την κοινωνική αναφορά των ιδρυτικών μελών των ομάδων, εύκολα μπορούμε να εντοπίσουμε την διαφοροποίηση στην κοινωνική ταυτότητα των δύο αθλητικών σωματείων. Στον γηραιό και ιστορικό ΕΡΜΗ τον πρώτο ελληνικό σύλλογο της Αλεξανδρούπολης πιστεύω ότι ταιριάζει απόλυτα ο τίτλος του πασίγνωστου μυθιστορήματος του Μάρκ Τουαίν "ΠΡΙΓΚΙΨ και ΦΤΩΧΟΣ". Πρίγκιπας και κυρίαρχος ο ΕΡΜΗΣ σ' όλη σχεδόν την προπολεμική περίοδο σε ποδόσφαιρο και στίβο, αλλά φτωχός συγγενής του ισχυρού ΜΓΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ, από την επανίδρυσή του μεταπολεμικά μέχρι και της οριστικής του διάλυσης (1961).

Από το 1920 μέχρι το 1925, δεκάδες ανεπίσημες ομάδες ποδοσφαίρου μαζί με τον "άρχοντα" ΕΡΜΗ συνθέτουν την ποδοσφαιρική εικόνα της εποχής με την πόλη να ανεβάζει τον πληθυσμό σε πάνω από 7000 κατοίκους. Μέσω των ανοργάνωτων ομάδων της αλάνας και της παρέας κάθε γειτονιά της πόλης πέρα της ανάγκης να εκφραστεί αθλητικά, να εκτονωθεί και να έρθει σε επικοινωνία με άλλα μέλη της κοινότητας, προβάλλει ιδιαίτερες, εκπαιδευτικές, πολιτισμικές, πολιτικές ταυτότητες και διαφοροποιήσεις. Οι ομάδες αυτές αποτέλεσαν έκφραση της κοινωνικής διαστρωμάτωσης και των πολιτισμικών χαρακτηριστικών της πόλης της Αλεξανδρούπολης.

- ✓ **Κάτω από ποιες προϋποθέσεις συστήθηκαν οι ομάδες της αλάνας και της παρέας, ποιες οι σπουδαιότερες εξ αυτών και ποια τα κοινωνικά και πολιτισμικά τους χαρακτηριστικά ;**

Απ: Από τότε που η Αλεξανδρούπολη άρχισε να λειτουργεί σα πόλη πολύ πριν την ενσωμάτωση οι γειτονιές και οι χωματόδρομοι έγιναν τα πρωταρχικά κύτταρα όλων των αθλητικών δραστηριοτήτων και κυρίως του ποδοσφαίρου. Οι χώροι αυτοί όπως, δημιουργήθηκαν προπολεμικά, παρέμειναν και λειτούργησαν σαν ποδοσφαιρικές αλάνες και μετά το Β' παγκόσμιο πόλεμο (δεκαετία 50, 60 και εν μέρει δεκαετία 70) και ανέδειξαν το σύνολο σχεδόν των ποδοσφαιριστών των επίσημων ομάδων μας. Στην μεταπολεμική περίοδο της χρυσής εποχής του ποδοσφαίρου της Αλεξ/πολης, η λέξη «μεταγραφή» αναφερόταν μάλλον σπάνια. Η Αλεξ/πολη διατηρούσε τρεις επίσημες ομάδες (ΕΡΜΗ, ΕΘΝΙΚΟ, ΔΟΞΑ) και αρκετές ανεπίσημες ομάδες, που αναπτύσσονταν σε δεκατέσσερις περίπου αλάνες.

Οι κυριότερες ποδοσφαιρικές αλάνες της εποχής (με την Αλεξ/πολη να αριθμεί 10000-15000 κατοίκους) ήταν:

- 1) Η αλάνα του Καπνομάγαζου που φιλοξενούσε εκτός των μαθητικών ομάδων και τις εγκαταστάσεις του ΕΘΝΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ (όταν προπολεμικά αυτό επισκεπτόταν την Αλεξ/πολη)

- 2) Η ιστορική προσφυγική αλάνα των Καραγατσιανών μεταξύ μύλων Πρωτόπαππα και σημερινής ιχθυόσκαλας. Τη χρησιμοποιούσαν κυρίως οι Γαλλικοί σιδηρόδρομοι, η ΑΕΚ Καραγατσιανών, και κεραυνός Μαναβάκη.
- 3) Η αλάνα του ηλεκτροφωτισμού. Επίσης μεγάλο γήπεδο δυτικά των σημερινών γραφείων της ΔΕΗ (χρήση από μαθητές και την ασπίδα)
- 4) Η εκτεταμένη αλάνα του Α' σχολείου και ο διπλανός χώρος νοτίως του ρέματος Βανικιώτη. Ήταν η αλάνα που δημιουργήθηκε μετά την απομάκρυνση του παλιού αεροδρομίου και χρησιμοποιήσαν ακόμη και επίσημες ομάδες πριν διαμορφωθεί το Δημοτικό Στάδιο. Αργότερα έγινε η έδρα του ανεπίσημου Ηρακλή Καλλιθέας, Ελπίδας, Α' σχολείου, REAL.
- 5) Δυτικά του Δημοτικού Σταδίου, όπου είναι σήμερα το ξενοδοχείο ΕΓΝΑΤΙΑ, υπήρχε ανέκαθεν ανοικτός χώρος που χρησιμοποιούσαν τα παιδιά της Απολλωνιάδας σα γήπεδο. Κατά τη διάρκεια της βουλγαρικής κατοχής σχεδόν καταστράφηκε από τα ναρκοπέδια που υπήρχαν εκεί. Οι εκρήξεις και τα ατυχήματα, δημιούργησαν στο χώρο κρατήρες και νερόλακκους που υπήρχαν μέχρι και τη δεκαετία του 60.
- 6) Σπουδαία αλάνα και φυτώριο ταλέντων υπήρξε ο χώρος ανάμεσα στα μνηματάκια και τους Αγίους Αναργύρους. Πολλοί γνωστοί ποδοσφαιριστές έκαναν τα πρώτα τους εκεί όπως οι Νικολάου, Μαγουνάκης στον ΕΘΝΙΚΟ, ο Αγαθαγγέλου στη ΔΟΞΑ κ.ά.
- 7) Στην αλάνα του "Αλή Μπέη", οι Καπαδόκες και άλλοι πρόσφυγες είχαν τη δική τους ομάδα.
- 8) Στη γνωστή ειδ. στάση «Γκαρ-Μίλιτερ» υπήρχε μέχρι πρόσφατα αλάνα που χρησιμοποιούσαν οι εκεί πρόσφυγες και οι Μουσουλμάνοι της περιοχής.

Σήμερα εκτός μέρους του γηπέδου του Α' σχολείου όλες οι άλλες αλάνες έχουν οικοδομηθεί και όχι μόνο αυτές αλλά και οι θέσεις στις παρυφές της πόλης (τα ανοιχτά) που τις κατάπιε η γιγάντωση της Αλεξανδρούπολης και ο υπερδιπλασιασμός του πληθυσμού της, και βέβαια τα 2-3 μικρογήπεδα 5x5 που έχουν κατασκευασθεί σε καμιά περίπτωση δεν μπορούν να αναπληρώσουν εκείνες τις "ζεστές" αθλητικές κυψέλες.

✓ **Πως οργανωνόταν οι χώροι των γηπέδων, σε ποια σημεία της πόλης και με ποία μέσα και υλικά (στολές, μπάλες κ.ά.);**

Απ: Οι αθλητικοί χώροι και τα ποδοσφαιρικά γήπεδα την προπολεμικά και τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, ήταν οι ίδιοι οι φυσικοί χώροι, οι ελεύθερες αλάνες της πόλης της Αλεξανδρούπολης. Κάθε ένας από τους χώρους αυτούς έδινε τη δυνατότητα για παιχνίδι, διασκέδαση και συνάντηση πόθων και επιθυμιών. Τα άθλημα άλλωστε του ποδοσφαίρου είναι απλό, χωρίς μεγάλες απαιτήσεις και ιδιαίτερες υλικοτεχνικές προϋποθέσεις. Οι ελεύθεροι αυτοί χώροι με μια απλή παρέμβαση ήταν έτοιμοι για παιχνίδι και αγωνιστική δράση. Οι γραμμές του γηπέδου οριοθετούνταν με μικρές πέτρες και για τις εστίες αρκούσαν τρία ξύλα με το σχετικό μήκος. Γύρω

από το γήπεδο καθισμένοι στο έδαφος ή όρθιοι οι θεατές απολάμβαναν το εξαιρετικό θέαμα και την ομορφιά του ποδοσφαίρου. Οι δύσκολες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες έστρεφαν τις ομάδες και τους παίκτες σε διάφορους τρόπους ώστε να εξασφαλίσουν την "στρογγυλή θεά". Η εργασία στα αμπέλια, η μεταφορά των βαλιτσών των επισκεπτών από τον σιδηροδρομικό σταθμό στο σπίτι τους, εξασφάλιζε το απαραίτητο μεροκάματο στους παίκτες ώστε να μπορέσουν να αγοράσουν μια μπάλα. Αναφορικά με την ενδυμασία, είναι φυσικό να αδυνατούν οι περισσότερες αν όχι όλες εκ των ομάδων αυτών να αγοράσουν στολές. Μαζεύοντας άσπρα μπλουζάκια και βάζοντάς τα σ' ένα καζάνι με μιογιά ήταν εύκολο να δημιουργηθεί η φανέλα με το επιζητούμενο χρώμα.

✓ **Περιγράψτε την καθημερινότητα ενός παιχιδιού στις αλάνες της πόλης ;**

Απ: Στα περισσότερα παιχνίδια αντιπροσωπεία παικτών μιας ομάδας μετακινούνταν στο χώρο και το γήπεδο μιας άλλης ομάδας που επιθυμούσε να παίξουν παιχνίδι μαζί ώστε να καθορίσουν από κοινού τις λεπτομέρειες (ημερομηνία, χώρος, ώρα, διαιτητής). Το παιχνίδι αποτελούσε κατά κάποιον τρόπο επίκεντρο της πολιτισμικής και αθλητικής καθημερινής ζωής της πόλης. Άνθρωποι όλων των ηλικιών (από μαθητές μέχρι και ηλικιωμένοι), άτομα από διάφορες κοινωνικές και οικονομικές τάξεις, παράγοντες οργανωμένων σωματείων (προφανώς για την ανεύρεση ταλέντων), απηχούσαν τον χώρο των φιλάθλων. Οι φίλαθλοι παρακολουθούσαν με ιδιαίτερο ενδιαφέρον τα παιχνίδια, χειροκροτώντας την ομάδα τους. αλλά και τις ωραίες και θεματικές φάσεις των "αντιπάλων". Δεν έλειπαν τα πειράγματα μεταξύ τους ("σας διαλύσαμε σήμερα", "είστε ψόφιοι", "ρε δεν μπορείτε να περπατήσετε" κ.ά). Το παιχνίδι του ποδοσφαίρου στις ελεύθερες αλάνες της Αλεξανδρούπολης μας επέτρεπε να ονειρευόμαστε ανέξοδα και άναρχα.

✓ **Αναπολείτε εκείνη την εποχή και την αθλητική της κουλτούρα και πως την συγκρίνετε με την σημερινή ;**

Απ: Καμιά σχέση του χθες με το σήμερα. Τότε το ποδόσφαιρο και ο αθλητισμός ήταν έκφραση ζωής, κουλτούρα και μέσο κοινωνικής επικοινωνίας. Η αγάπη για το άθλημα, χωρίς καμιά ανταμοιβή (υλική) κυριαρχούσε. Οι παίκτες ήταν οι πρωταγωνιστές, οι φίλαθλοι η "ψυχή" και ο κινητήριο μοχλός κάθε ομάδας. Τα όποια μικροεπεισόδια ξεκινούσαν με την έναρξη και τελείωναν με τη λήξη του αγώνα. Την επόμενη στιγμή φίλαθλοι (μαθητές, μικροί, μεγάλοι, έμποροι, εργάτες) και παίκτες ήταν μαζί στο σχολείο, στο μεροκάματο, στο καφενείο, στη διασκέδαση και σε κάθε δραστηριότητα στην πόλη.

Σήμερα δυστυχώς το ποδόσφαιρο έχει γίνει εμπορικό και μόνο προϊόν, όλα πουλιούνται και αγοράζονται. Ψάχνω περπατώντας στην πόλη να βρω που είναι οι αλάνες, οι παίκτες- πρωταγωνιστές και οι φίλαθλοι. Η βία και η ένταση κυριαρχούν. Ειδικά στην πόλη μας το ποδόσφαιρο εδώ και αρκετά χρόνια είναι υπό κρίση. Λείπουν οι αλάνες, το μεράκι, οι

πραγματικοί παράγοντες (που μαγείρευαν ακόμη και στο γήπεδο για να ταΐσουν τα φτωχόπαιδα, τους ποδοσφαιριστές τους). Λείπουν τα ταλέντα, αφού τα νέα παιδιά μετακόμισαν από το γήπεδο στις καφετερίες . Κρίμα ...

Υ.Γ.: Τελειώνοντας τη συνέντευξη αυτή ήταν εμφανής η συγκίνηση και τα πρώτα δάκρυα στο πρόσωπο του Κώστα Κυριακίδη , παραδίδοντάς μου ένα εξαιρετικό υλικό (βιογραφικά και ιστορικά στοιχεία, φωτογραφίες της εποχής, μαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις από επιφανή μέλη της αθλητικής Αλεξανδρούπολης, δημοσιεύσεις από τον τοπικό τύπο και άλλα μοναδικά στοιχεία από τις οργανωμένες και ανοργάνωτες ομάδες της αλάνας και της παρέας). Παράλληλα, θερμή ήταν η παράκληση να καταγραφούν τα στοιχεία αυτά, ώστε να αποτελέσουν μέρος της γραπτής ιστορίας του ποδοσφαίρου της Αλεξ/πολης, στοιχείο του τοπικού πολιτισμού, της λαογραφίας και της αθλητικής κουλτούρας της πόλης μας.

Φώτο από το πλούσιο αρχείο του Κώστα Κυριακίδη

Επίσκεψη Ιωάννη Μεταζά στην Αλεξ/πολη (1937), επί των κυβερνήσεων του οποίου έγινε συγχώνευση ΕΡΜΗ – ΕΘΝΙΚΟΥ.

Γ.Σ. ΑΡΗΣ 1931

Το σήμα της ανεπίσημης ομάδας ΑΡΗΣ & ΑΕΚ ΚΑΡΑΓΑΤΣΙΑΝΩΝ (1946-1955)

Ερμής, 1946 (Φορτούνα)

Στίβος ΜΓΣ, 1934. Από αριστερά: Τσαϊρίδης Απόστολος, Κωνσταντινίδης Νικόλαος, Μπαρμπαγιάννης Γιάννης, Σταφυλάς Χρήστος, Παντέρης Ηλίας, Καλογιαννίδης Θωμάς, Κομνηνίδης Μακρής, Τσαϊρίδης Ιγνάτιος, Παπαδόπουλος Αλέξανδρος, Αθανασιάδης Τάκης, Ασιατίδης Χαράλαμπος

